

*T*ak zítra je poslední zkoušení na vysvědčení,“ smutně povídali kluci, když vážně kráčeli rozkvetlou loukou. Bylo dopoledne, kobylinky skákaly po louce a bylo horko.

„Bude nám horko,“ napadlo pihovatého.

„Mně už je teď,“ řekl druhý.

„Ty se bojíš?“ ptal se malý.

„Moc,“ řekli všichni.

„Já se taky bojím,“ přiznal smutně malý.
„Ty nic neumíš?“
„Umím všechno, ale nevím, co všechno umím, to je to,“ řekl malý.
„Tak to my taky,“ křičeli všichni, „umíme všechno, ale nevíme co.“
„Kdyby nás tak někdo vyzkoušel, tak bychom věděli, co víme, to by pomohlo.“
„Nám nikdo nemůže pomoci, ani sloni. Sloni nevědí ani to, co víme my.“
„Pánové, to je něco,“ vzpomněl si malý, „sloni nám nepomůžou, ale mně se onehdy zdálo, že říkal něco ten trpaslík o nějaké velrybě, co všechno ví.“
„Nám se také zdálo, že něco říkal o velrybě. Jak se to zdálo tobě?“ ptali se malého.
„Mně se zdálo, že je v jezeře a že všechno ví. A co vám se zdálo?“
„Nám taky, jako tobě, že je v jezeře v zahradě a že ví všechno.“
„Tak to byl živý sen a půjdeme do zahrady. Možná že tam je,“ řekl malý.
„Určitě tam je, když se nám všem zdála, a pomůže nám.“
„Sláva, jde se k velrybě,“ a utíkali do zahrady, vrazili do branky a křičeli:
„Dobrý den, dobrý den! Kde je velryba?“
Kocour spal, ale teď vyletěl.
„Kde je, co je — velryba jde sem, pomoc, velryba jde na mě!“ a vlezl trpaslíkovi na záda.
„Nejde sem,“ křičeli kluci, „my jdeme k ní, kde je?“
„Ale to mně nedělejte, abyste mě lekali,“ vrčel, „já se hned leknu.“
„Nelekejte se, my už to neuděláme, ale kde bydlí ta velryba, co všechno ví?“ ptali se kluci.

„Najděte si ji, já tam nebyl, já ji nepotřebuji, já vím, co vím. Trpaslík to ví, kde je,“ zlobil se kocour.

„Tak slezte dolů, trpaslík nám to nepoví, když mu sedíte na hlavě.“

Kocour slezl, zahrabal se do staré žíněnky a hned zas usnul.

Kluci se uklonili trpaslíkovi:

„Dobrý den, trpaslíku, kde bychom našli tu velrybu, co ví všechno, všecičko? Jde o vážnou věc.“

Trpaslík mlčel a koukal jinam, zlobil se, že ho posledně neposlouchali.

No jo, myslil si, nejdříve se spí a potom se nic neví. Ale neřekl nic.

„Myslíte, že bychom měli jít vpravo?“ zkoušeli kluci.

Vpravo nebo vlevo, myslil si trpaslík, má se poslouchat, když se vypravuje — a neřekl zas nic.

„To bude asi lépe vlevo, že ano?“ dotírali kluci. „Nebo vpravo?“

Trpaslík neodpovídal. Nejdříve se neposlouchá a pak se nic neví. To by tak hrálo.

„Nebo uprostřed?“ povídali zas kluci.

To zrovna, uprostřed, tam nenajdete teprve nic, mlčel trpaslík.

„Tak dobře, my půjdeme vpravo i vlevo a taky uprostřed, jak nám radíte,“ rozhodli kluci.

Nic neradím, kdo mě neposlouchá, tomu neradím, mlčel trpaslík ještě silněji.

„Tak my jdeme, snad ji najdeme.“

To zrovna, vy toho najdete, neposloucháči, mlčel trpaslík nejvíce.

A kluci se rozdělili. Dva šli vpravo kolem zdi, dva šli vlevo kolem zdi a jeden šel prostředkem, to byl ten největší.

Snad jsem jim měl přece trochu poradit, myslil si trpaslík. Takhle zabloudí. Sad je rozlehlý, oni zabloudí. Bylo mu jich líto. Škoda jich, takoví zdraví hoši to byli. Lítost přemáhala nešťastného myslícího trpaslíka. Byl jsem příliš tvrdý a teď už jsou asi zabloudění — naříkal v duchu trpaslík. Už je nikdy neuvidím — vzlykal pro sebe — nešťastní hoši, a dal se v duchu do usedavého pláče. Navrch nebylo vidět nic.

Byl to přece jen kamenný trpaslík, ale srdce měl dobré, přestože také kamenné.

Kluci mezitím šli podél zdi, a protože ty zdi běžely k sobě a celá zahrada byla do špičky, sešli se všichni v rohu a stáli před velkým bezinkovým keřem.

„Co dál, pánové, velryba tu není,“ povídal ten, co šel prostředkem a přišel později, protože našel cestou maliny.

„Lezu do bezu,“ vzpomněl si malý. „Kocour říkal tenkrát — lezu do bezu — možná že tam velryba je,“ a jeden za druhým lezli do křoví a skutečně — za křovím byla ve zdi díra jako tunel a byla tam tma. Kluci se však nebáli, školní zkoušení je vážná věc a na strach není čas.

Díra se pojednou rozšířila a kluci vylezli na břehu velkého jezera. Ale to zatím nebylo vidět, protože všude, kam dohlédli, byly ve vysokých hromadách složeny časopisy a noviny, srovnané pěkně

podle čísel a svázané provázky podle ročníků. Velryba byla nejen moudrá, ale i pořádná. Možná že právě proto, že byla pořádná, byla tak moudrá.

„Už jsme tu,“ řekli kluci, „tady ona někde bude, asi za těmi novinami. Musíme pozdravit. Jak se zdraví velryby? Nevíte?“

„Nevíme,“ povzdechli si všichni, „ale jistě nějak krásně. Nemůžeš přece říci nazdar, velrybo!“

„Co takhle lovu zdar,“ navrhl pihovatý.

„To ne, to říkají myslivci.“

„Tak co Petrův zdar,“ navrhoval druhý, „to je rybářské.“

„To taky ne, rybáři chytají ryby, a velryby chytají velrybáři, to by se mohla urazit.“

„Já myslím, že nejlepší by bylo říci jí rukulíbám, to se říkalo, když byla velryba mladá,“ mínil třetí.

„To nejde, ona nemá ruku.“

„Tak co ploutvulíbám?“

„Fuj, to já bych se štítil. Ploutvulíbám. To neříkejte,“ povídal ten pihovatý kluk, „spíš něco jako že víme, že ví všechno.“

„Kluci, já mám nápad,“ vykřikl třetí. „Vědomostí k moudrosti!“

„To je správné, to by mohlo být napsáno na škole. Ale je to krásné, tak to řekneme.“

„Kdo to zde stále huhlá a ruší?“ ozval se zvláštní hlas za hradbou časopisů. „Hlavně ruší při čtení,“ pokračoval hlas, který nebyl ani vysoký, ani hluboký, ani silný, ani slabý. Byl, jako by koza měla hlas jako myš a myš jako hroch, to se prostě nedá vysvětlit, jaký to byl hlas.

Zkrátka jako když myš mečí v sudě. Tak to asi znělo.

„To je ona,“ šeptli hoši a pozdravili :

„Vědomostí k moudrosti!“

„Vědomostí k moudrosti!“

„Vědomostí k moudrosti!“

„Vědomostí k moudrosti!“

„Vědomostí k moudrosti!“

protože jich bylo pět, ale řekli to všichni najednou.

„Salam alejkum,“ odpověděla zdvořile velryba arabsky.

„Čeho sobě žádáte, vy, které nevidím?“

„To jsme my, milostivá paní, kluci, je nás pět a potřebujeme vyzkoušet.“

„Slyším vás, leč nevidím,“ huhňala velryba, „odsuňte prosím těchto 12 ročníků Malého čtenáře od roku 1912 a dále ty ročníky Nové epochy z roku 1869. Pak již pouze Domácího rádce z roku 1903, těch je 28, a lednová čísla jsou dvojčísla — to máme tedy

$$28 \times 12 = 336 + 28 = 364,“$$

hladce vypočítala velryba.

„Ta to umí,“ úžasem vzdychli kluci a přendali časopisy. Před nimi se objevila hlava velikánské velryby, šedozelené, s modrýma očima, na kterých měla velké brýle. Ani nebylo příliš poznat, že jsou udělány z bicyklu, protože neměly ani řídítka, ani zvonek. Vzadu v dálce bylo vidět velrybí ocas a ještě trochu dále v modré dálce les a všude kolem jezero.

„Čím vám mohu posloužit, pánové,“ řekla zdvořile velryba, která měla tak silné brýle, že myslila, že kluci jsou velicí.

„Tedy, čím vám mohu nejspíše posloužit?“ opakovala.

„Vyzkoušením,“ vyhrkli kluci, „vyzkoušením na vysvědčení.“

„To bude zítra, to zkoušení — vysvědčení bude až v sobotu.“

„A co nevíte, prosím?“ se zájmem se ptala velryba.

„My nevíme, že víme všechno, ale nevíme co,“ řekli kluci.

„To je dosti zvláštní,“ podivila se velryba, „mohli byste mi to blíže vysvětlit?“

„Ale ano, je to docela jednoduché,“ říkali hoši, „my něco víme, vlastně hodně víme, víme všechno — ale nevíme, co všechno víme, víte?“

„Vím,“ pravila velryba, která všechno věděla, „to je něco, co myslil řecký filosof, dávno před naším letopočtem, řka: Já vím, že nic nevím. Byla to tajenka v jedné křížovce v časopisu Žena a móda roku 1921, ročník XIII, číslo 3, strana 30 vlevo.“

„My ovšem víme, že víme všechno, protože jsme dávali ve škole pozor, ale jinak souhlasíme s tím filosofem,“ řekli hoši.

„Lichotíte mi svým pochopením, a co dále nevíte, že víte?“

„Snad něco z přírodopisu,“ přemýšleli hoši.

„Správně, pozor! dávám otázku: Kolik pšeničných zrn je nutno seřadit za sebou, abychom dosáhli měsíce?“

„To jsme neměli prosím a pak — to není z přírodopisu.“

„389 395 222 189 zrn pšeničných, žitných 389 396 285 938; divím se, že to nevíte, neboť to ví každý, kdo čte časopis Nová epocha. A ještě více mě překvapuje vaše pochybnost o přírodopisnosti této otázky, protože žito i pšenice roste v přírodě. Příroda je naší matkou. Je to dokonce název jedné básně od J. R. Škarohlída: Matce přírodě, časopis JAS, ročník I, číslo 1, strana 2. Více čísel nevyšlo. Není tedy správné pochybovat o matce přírodě a přírodopisu.“

„Promiňte,“ řekli kluci, „my jsme to tak nemyslili, ono to vypadalo spíše jako astronomie a to jsme ještě neměli.“

„Opět se mýlíte,“ podotkla velryba, „v této vědě se zabýváme pohybem nebeských těles. Uprostřed se nalézá Mléčná dráha — mléko dává — kdo? Kráva. Kráva je — co? Zvíře. Jedná se tedy o vědu zvanou ‚zvířa-to-pis‘. Dále máme dráhu — dráha je jaká? Jízdní. Z toho vidíte, že jde o jízdní dráhu neboli železnici, jinak mašinu — to je dopravnictví; to opět dopravuje mléko do našich měst.“

Kdo dopravuje do našich měst? Železničáři. Jedná se tedy o vědu, která se nazývá ‚zvířatopis pro železničáře‘. Je vám to jasné a stačí vám tento výklad?“

„Úplně,“ zděšeně zašeptali kluci, „a co bude dál?“

„Ó, je toho ještě velmi mnoho, co musí znát vzdělaná velryba, například tohle :

Četlu níček bube

četlu na benbu

A lává svo chyho

šiho džepoj nev.

Víte, co to je? Je to z češtiny — tak vzpomínejte, hoši.“

„Nevíme,“ poddali se hoši.

„Tak vidíte, je to česká píseň, velmi krásná, která má přehozené slabiky, sama jsem tu báseň složila, když jsem na ní prováděla rozbor větný.

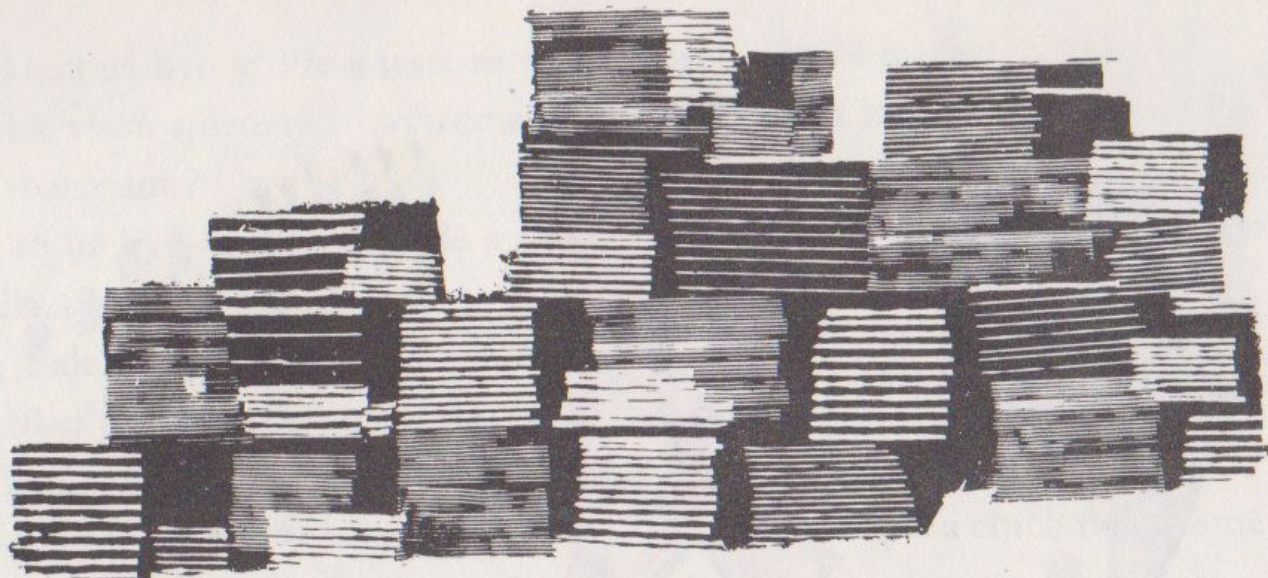
Obyčejně zní takto :

Tluče bubeníček

tluče na buben

a svolává hochy

hoši, pojdte ven.

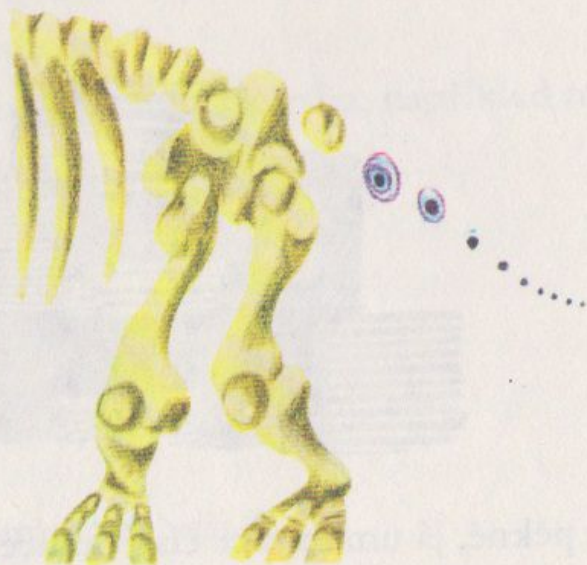
Ale není to zdaleka tak pěkné, já umím také čísti obráceně, heledte :

Náp ýntadu lyb anbuB z namřeH.

Já si to čtu obráceně, když už mne omrzí číst obyčejně, je to velmi osvěžující.“

„Ale vždyť to nemá žádný smysl,“ divili se hoši.

„Jak to, nemá?“ urazila se velryba, „proč by nemělo? My, kteří jsme přečetli tolik časopisů a víme všechno, nepotřebujeme žádný smysl, my to stejně víme — ten váš smysl je nesmysl. Vy jste vůbec divní hoši. Nevážíte si matky přírody — dále neznáte zvířatopis pro železničáře, pohrdavě se vyjadřujete o mém překladu básně Četluníček bube. Jsem přesvědčena, že neznáte rozdíl mezi botou a hmotou.“

Vy myslíte, že bota je bota a hmota je hmota, nikoliv, špatně, bota je hmota a naopak. Vidíte, taková maličkost a nevíte to, hoši, hoši, zítra to bude ve škole zlé. Byli jste nepozorní a málo čtete časopisy.“

„Tak my už půjdeme,“ říkali kluci a rozpačitě se šourali k díře ve zdi.

„Kampak, kampak — zbývá vám ještě mnoho látky ke zkoušení!“ volala velryba, „máme ještě jiné vědomosti, například: z čeho se skládá slon? Slon se skládá z masa, kostí a jiného, maso, kosti a jiné se skládá z buněk, buňky se skládají z atomů, atomy se skládají z čeho — z pro — pro — proč tu nejste, hoši, kde jste, slyšte mě!“ volala moudrá velryba.

Ale kluci už byli v díře a ještě za sebou slyšeli pištivé mečení velryby:
„Kolik vlasů spletených dohromady utvoří lano, na kterém zdvihneme Petřínskou rozhlednu?“

Ale to už byli kluci v zahradě a utíkali, co mohli, aby je velrybí moudrost nedohonila.

„Ta je ale!“ řekl pihovatý v běhu.

„Neříkej to,“ zarazili ho ti ostatní, „chceš říci sprosté slovo a to se nemá.“

„Tak co, našli jste ji, vy darebáci?“ vystrčil hlavu kocour.

„Ano, vy uličníku,“ rozpačitě odpověděli zmatení chlapci a chtěli říci vlastně něco docela jiného, ale byli úplně popletení z velryby.

Tak vida, oni se vrátili, řekl si v duchu trpaslík, to jsem se tedy zbytečně naplakal, a dal se opět sám pro sebe v duchu do pláče. A nikdo nic nevěděl.